

L N B

L A T V I J A S
N A C I O N Ā L Ā
B I B L I O T Ē K A

INFORMATĪVS MATERIĀLS GRĀMATIZDEVĒJIEM

© Latvijas Nacionālā bibliotēka

Rīga, 2017

OBLIGĀTIE EKSEMPĻĀRI

Kāpēc jāiesniedz?

Obligātie eksemplāri ir jāiesniedz, lai nodrošinātu nacionālā kultūras mantojuma saglabāšanu nākamajām paaudzēm un atbalstu kultūrai, izglītībai un pētniecībai.

Ja izdevējs obligātos eksemplārus iesniedz novēloti vai neiesniedz nemaz:

- Savlaicīgi nevar izveidot datus [Valsts nozīmes bibliotēku elektroniskajā Kopkatalogā](#) un [Nacionālajā bibliogrāfijā](#);
- Informācija par grāmatu nav pieejama LNB veidotajos izdevumos "[Latvijas izdevējdarbības statistika](#)" un "[Latvijas jaunākās grāmatas](#)".
- Dati nav pieejami LATREPRO (pārvalda atlīdzības saņemšanu par reprogrāfisko reproducēšanu);
- LNB tērē papildu resursus, atgādinot par obligāto eksemplāru un [Pārskata par izdevējdarbību](#) iesniegšanas nepieciešamību un sekojot to saņemšanai;
- Nav iespējams nodrošināt kvalitatīvus pakalpojumus to lietotājiem, t.sk. izdevējiem.

Daži piemēri:

- LNB veido Latvijas izdevējdarbības statistikas datus, balstoties uz saņemtajiem obligātajiem eksemplāriem. Ņemot vērā, ka daudzi izdevēji laicīgi neiesniedz ne obligātos eksemplārus, ne Pārskatu par izdevējdarbību, statistikas apkopošana par izdevējdarbību Latvijā kavējas, līdz ar to arī izdevējiem nav pieejami aktuālākie dati;
- LNB uz obligāto eksemplāru pamata veido izdevuma bibliogrāfisko aprakstu, ko savos lokālajos katalogos labprāt izmanto citas bibliotēkas, bet bieži vien bibliotēkas izdevumu iegādājas ātrāk, nekā LNB ir saņēmusi obligāto eksemplāru un izveidojusi bibliogrāfisko aprakstu, tāpēc citas bibliotēkas pašas veido datus par izdevumu, kā rezultātā nevajadzīgi tiek dublēts darbs.

TRADICIONĀLIE OBLIGĀTIE EKSEMPĻĀRI

Kurās bibliotēkās tie nonāk?

LNB grāmatu obligātos eksemplārus sadala šādām bibliotēkām:

- 2 eksemplāri – Latvijas Nacionālajai bibliotēkai;
- 2 eksemplāri – Latvijas Universitātes Akadēmiskajai bibliotēkai;
- 1 eksemplārs – Liepājas Centrālajai zinātniskajai bibliotēkai;
- 1 eksemplārs – Latgales Centrālajai bibliotēkai;
- 1 eksemplārs – Latvijas Universitātes bibliotēkai vai Rīgas Stradiņa universitātes bibliotēkai, vai Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskajai bibliotēkai, vai Latvijas Lauksaimniecības universitātes Fundamentālajai bibliotēkai (atkarībā no izdevuma tematikas).

LNB krājumā paliek divi grāmatu obligātie eksemplāri, no kuriem viens nonāk Obligāto eksemplāru arhīvā mūžīgai saglabāšanai (lasītājiem neizsniedz), bet otrs – Galvenajā krātuvē (izsniedz lasītājiem lasīšanai uz vietas tikai tad, ja cita izdevuma eksemplāra bibliotēkā nav).

Kad jāiesniedz?

Grāmatu obligātie eksemplāri jāiesniedz 14 dienu laikā pēc to izdošanas.

E-OBLIGĀTIE EKSEMPLĀRI

E-obligātais eksemplārs jeb tiešsaistes publikācija ir jebkurš Latvijā radīts un internetā pieejams darbs, kas satur tekstuālu vai audiovizuālu informāciju, kā, piemēram, e-grāmata, e-žurnāls u.c. Saskaņā ar [Obligāto eksemplāru likumu](#) LNB ir pienākums un tiesības vākt tiešsaistes publikācijas vienu kopiju.

Kas iesniedz?

Saskaņā ar Obligāto eksemplāru likumu:

- Tīmeklī brīvi pieejamās publikācijas vāc LNB;
- Ierobežotas pieejamības publikācijām izdevējam ir jānodrošina LNB piekļuve vienas kopijas iegūšanai.

Tiešsaistes publikāciju piegādātājs var būt gan juridiska, gan fiziska persona, kura izdevusi tiešsaistes publikāciju, vai arī tiešsaistes publikācijas datnes sagatavotājs un/vai izplatītājs, ja ir panākta vienošanās ar izdevēju.

Kā iesniegt?

1. Nosūtot uz e-pastu e-publikācijas@lnb.lv – paredzēts izdevējiem, kuri tiešsaistes publikācijas izdod neregulāri;
2. Augšuplādējot LNB serverī, pirms tam saņemot piekļuves datus – paredzēts izdevējiem, kuri regulāri izdod tiešsaistes publikācijas;
3. Tuvākajā laikā – izmantojot LNB portālu izdevējiem.

Izdevums ir jāiesniedz visos formātos, kādos tas ir izdots (piemēram, ePUB un PDF), neatkarīgi no tā, vai izdevumam ir piešķirts [ISBN](#).

Vai e-grāmatā var lietot iespīestās grāmatas ISBN?

Nē, e-grāmatām nepieciešams savs ISBN numurs. Turklāt katram e-grāmatas formātam (ePUB, PDF u.c.) ir jālieto savs ISBN numurs.

Kādas e-grāmatas šobrīd ir LNB krājumā?

LNB krājumā ir vairāk nekā 4000 Latvijā izdotu e-grāmatu, kuras izdevušas gan juridiskas, gan fiziskas personas. Galvenokārt tās ir tīmeklī brīvi pieejamas e-grāmatas. Populārākie formāti ir PDF, ePUB un MOBI.

Kāda ir e-obligāto eksemplāru pieejamība?

E-obligātie eksemplāri pieejami LNB lasītājiem no dažiem LNB lasītavu datoriem bez iespējas tos lejupielādēt, pārsūtīt vai izdrukāt, neatkarīgi no tā, vai izdevums ir brīvi pieejams tiešsaistē vai izplatīts par maksu.

Noslēdzot līgumu vai iesniedzot iesniegumu par e-obligāto eksemplāru pieejamību, izdevējam ir iespēja piešķirt saviem izdevumiem plašākas piekļuves tiesības.

Kā tiek nodrošināta e-obligāto eksemplāru saglabāšana un drošība pret nelikumīgu izmantošanu?

LNB ir ieviesusi Digitālo objektu pārvaldības un saglabāšanas sistēmu, kurā katram digitālajam objektam tiek norādītas lietošanas tiesības. Ir vairāki piekļuves līmeņi – no publiska līdz pilnībā nepieejamam (arī LNB telpās). Sistēma fiksē tiesību maiņu, kā arī personu, kura to ir veikusi.

LNB ir ieviesusi IT drošības noteikumus un apmācījusi sistēmas lietotājus. LNB ievēro Autortiesību likumā noteiktās prasības. Sistēmas dati atrodas LNB telpās un infrastruktūrā, piekļuve sistēmai un teknikai ir tikai tām personām, kurām tā nepieciešama darba uzdevumu veikšanai.

Plašāka informācija: LNB tīmekļa vietnes www.lnb.lv sadaļā [“Pakalpojumi – Izdevējiem”](#).

LATVIJAS GRĀMATU IEGĀDE LNB KRĀJUMAM UN SADARBĪBAS PARTNERIEM

Vai LNB iegādājas Latvijā izdotās grāmatas savam krājumam?

Jā. Kaut arī LNB paliek 2 obligātie eksemplāri, LNB savā krājumā iegādājas vidēji 2-3 eksemplārus no katras Latvijā izdotās grāmatas. LNB krājuma prioritāte ir izdevumi sociālajās un humanitārajās zinātnēs.

Kurš nosaka grāmatu iegādi LNB krājumā?

LNB bibliotekāri/nozaru speciālisti, balstoties uz saņemto grāmatu obligāto eksemplāru tematikas un satura izvērtējumu.

Kur LNB iegādājas Latvijas grāmatas savam krājumam?

Jau gadiem ilgi LNB ir veiksmīga sadarbība ar SIA "Latvijas grāmata", kura piedāvā izdevīgus nosacījumus – grāmatu pasūtīšanu internetā, ātru grāmatu piegādi ar pēcapmaksu un apjoma atlaides.

Ja konkrēta grāmata nav nopērkama SIA "Latvijas grāmata" vai arī izdevējs piedāvā ievērojami zemāku cenu, LNB iegādājas izdevumus no izdevēja.

LNB ir atvērta sadarbībai. Ja Jums ir piedāvājumi, lūdzu, sazinieties ar Krājuma veidošanas nodaļas vadītāju Ansi Gardu! E-pasts: Ansis.Garda@lnb.lv. Tālrunis: 67716192.

Kādiem sadarbības partneriem LNB iegādājas Latvijas grāmatas?

Starp ārvalstu bibliotēkām notiek sadarbība, ko sauc par grāmatu starptautisko apmaiņu. Tā, piemēram, LNB nopērk un sūta Latvijas grāmatas Igaunijas Nacionālajai bibliotēkai, savukārt igauņu kolēģi mums sūta savas grāmatas (piemēram, latviešu oriģināl literatūras tulkojumu igauņu valodā).

Cik naudas LNB tērē Latvijas izdevumu iegādei?

2016. gadā LNB uzskaitītas pirktās Latvijas grāmatas par summu 36698,53 EUR.

LATVIJAS GRĀMATAS PUBLISKAJĀS BIBLIOTĒKĀS

Vai LNB pērk izdevumus publiskajām bibliotēkām?

LNB darbinieki raksta projektus un piedalās Valsts Kultūrkapitāla fonda (VKKF) izsludinātajos projektu konkursos ar mērķi papildināt publisko bibliotēku krājumus ar vērtīgiem izdevumiem. Iepirkto izdevumu skaits ir atkarīgs no tā, kādu summu VKKF piešķir. Projektos iepērkamo grāmatu un citu izdevumu atlases kritēriji: projekta realizēšanai tiek ievēlēta ekspertu komisija (pārstāvji no VKKF, Latvijas Bibliotekāru biedrības, LNB, publiskajām bibliotēkām u.c.), kas izvērtē pēdējā gada laikā izdotos izdevumus un veido iepērkamo izdevumu kolekciju. Projektus iesniedz no LNB vai sabiedriskajām organizācijām.

Piemēri par pēdējos 3 gados piešķirtajiem līdzekļiem un iepirktajiem izdevumiem:

2014. gads

VKKF atbalstīta kultūras projekta „Augstvērtīga tulkotā un oriģināl literatūra bibliotēkās” ietvaros iepirkti un projekta konkursā uzvarējušām bibliotēkām sadalīti 52 nosaukumi grāmatu (kopā iepirkti 3224 eksemplāri, kas sadalīti 55 bibliotēkām). Piešķirtā naudas summa 30 000,00 EUR.

Kultūras ministrijas programmas „Publisko bibliotēku kapacitātes stiprināšana grāmatu un citu izdevumu iegādē nacionālās identitātes un sabiedrības saliedēšanas veicināšanā” ietvaros apzināti, iepirkti un bibliotēkām sadalīti 27 nosaukumi izdevumu (kopā iepirkti 1485 eksemplāri, kas sadalīti 55 bibliotēkām). Piešķirtā naudas summa 20 469,00 EUR, t.sk. grāmatu iegādei: 16 614,00 EUR.

2015. gads

VKKF atbalstītā kultūras projekta „Augstvērtīga oriģinālliteratūra bibliotēkās” ietvaros iepirkti un bibliotēkām sadalīti 34 nosaukumi grāmatu (kopā iepirkti 1530 eksemplāri), kas sadalīti 45 oriģinālliteratūras kolekcijās, kas nodotas reģionu galvenajām bibliotēkām. Piešķirtā naudas summa 15 000,00 EUR.

VKKF atbalstītā kultūras projekta „Augstvērtīga tulkotā un nozaru bibliotēkās” ietvaros iepirkti un bibliotēkām sadalīti 78 nosaukumi grāmatu (kopā iepirkti 6305 eksemplāri). Tika izveidoti 2 veidu komplekti: 30 komplekti ar 17 grāmatām (reģionu galvenajām bibliotēkām un Latvijas Neredzīgo bibliotēkai) un 95 komplekti ar 61 grāmatu (sadalīti reģionu galvenajām bibliotēkām, atkarībā no bibliotēku skaita katrā reģionā: 1-5 komplekti uz katru reģionu). Piešķirtā naudas summa 70 000,00 EUR.

2016. gads

VKKF atbalstītā kultūras projekta „Latviešu oriģinālliteratūra Latvijas bibliotēkās” ietvaros iepirkti un bibliotēkām sadalīti 67 nosaukumi grāmatu (kopā iepirkti 2278 eksemplāri, kas sadalīti reģionu galvenajām bibliotēkām un Latvijas Neredzīgo bibliotēkai). Piešķirtā naudas summa 21 000,00 EUR.

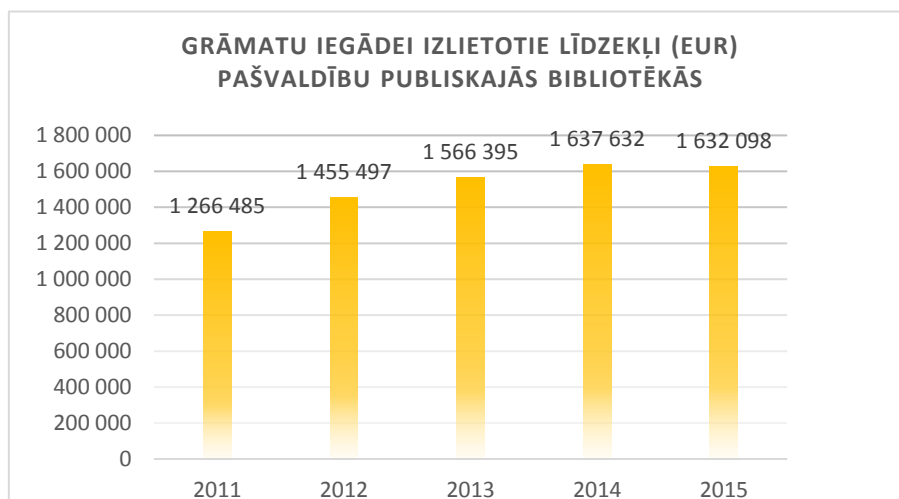
VKKF un 32 eksemplāri

LNB Bibliotēku attīstības centrs veic VKKF projektu ietvaros izdoto grāmatu, periodisko un citu izdevumu bezmaksas eksemplāru saņemšanu, uzskaiti un sadali Latvijas publiskajām bibliotēkām. Tie ir bezmaksas eksemplāri, kas tiek iesniegti tālākai centralizētai sadalei bibliotēkām, pamatojoties uz izdevēju un VKKF finansēšanas līgumu. Šajā līgumā ir noteikts, cik eksemplāru izdevējam jāiesniedz. Parasti tie ir 32 eksemplāri vai 200 eksemplāri, bet to skaits var mainīties.

Kāds ir valsts/pašvaldību atbalsts publiskajām bibliotēkām?

Bibliotēkas krājuma iegāde pašvaldību publiskajās bibliotēkās ir pašvaldības pārziņā. Valsts atbalsts ir jau iepriekš minētie VKKF projektu ietvaros izdoto grāmatu, periodisko un citu izdevumu bezmaksas eksemplāri, kā arī VKKF atbalstītie projekti – šobrīd oriģinālliteratūra, tulkotā un nozaru literatūra. Tāpat valsts atbalsts ir Kultūras ministrijas piešķirtie līdzekļi grāmatu iegādei.

Vēl var minēt valsts iestāžu dāvinājumus (piemēram, ministriju izdotie izdevumi), kur LNB Bibliotēku attīstības centrs darbojas kā koordinators – pieņem un sadala šos izdevumus kā bezatlīdzības izdevējprodukciju Latvijas bibliotēkām.

Kādi ir grāmatu iegādes kritēriji publiskajās bibliotēkās?

Katrai bibliotēkai ir izstrādāta krājuma komplektēšanas politika, tā nosaka bibliotēku dokumentu iegādes principus. Grāmatu iegādei jāatbilst bibliotēkas krājuma profilam (dokumentu saturs, izdošanas laiks, valoda, vērtība un kvalitāte (gan saturiskā, gan iesējuma kvalitāte), cena u.c. aspekti, piemēram, formāts). Grāmatu iegādes kritērijus nosaka arī bibliotēkas veids, tās uzdevumi, lasītāju sastāvs, intereses un pieprasījumi.

Plašāka informācija: Māra Jēkabsons, LNB Bibliotēku attīstības centra vadītāja. E-pasts: Mara.Jekabsone@lnb.lv. Tālrunis: 67716050.

LATVIJAS GRĀMATU DIGITALIZĀCIJA

Vai LNB digitalizē jaunākās Latvijā izdotās grāmatas?

LNB nedigitalizē jaunākās Latvijā izdotās grāmatas. LNB digitalizē grāmatas, kuras nav komercapritē, ar mērķi saglabāt drukātās grāmatas eksemplāru saskaņā ar Autortiesību likuma 23. pantu. Tā kā ne vienmēr ir iespējams precīzi identificēt, kādi darbi ir komercapritē un kādi ne, tiek lietots arī laika ierobežojums – tiek digitalizētas grāmatas, kuras izdotas pirms 10 vai vairāk gadiem.

Iespēju robežās grāmatu digitalizācija tiek saskaņota ar izdevējiem.

2017. gadā LNB uzsāk liela apjoma digitalizācijas projektu, kurā tiks digitalizētas grāmatas, kas izdotas līdz 1990. gadam.

Kur ir pieejamas digitalizētās grāmatas?

Digitalizētās grāmatas ir pieejamas [LNB grāmatu portālā](#).

Kāda ir digitalizēto grāmatu pieejamība? Kas ir Gaismas tīkls?

LNB digitalizētās grāmatas ir pieejamas Gaismas tīklā jeb visu Latvijas publisko bibliotēku lasītavu datoros.

Publiski jebkuram interneta lietotājam ir pieejamas tikai tās grāmatas, kuras vairs neaizsargā Autortiesību likums. Parasti tas nozīmē, ka gan no autora nāves, gan no grāmatas izdošanas brīža pagājuši vismaz 70 gadi.

Cik naudas LNB tērē digitalizācijai? Cik aptuveni izmaksā vienas grāmatas lpp. digitalizācija?

Vienas grāmatas lappuses digitalizācija izmaksā 0,35-0,50 EUR atkarībā no digitalizācijā veicamo darbu apjoma. Parasti digitalizācijas procesā grāmata tiek ieskenēta un tiek veikta arī tās teksta atpazīšana un loģisko elementu (virsrakstu, attēlu, tabulu, u.c.) identificēšana.

Kas finansē grāmatu digitalizāciju?

Digitalizācijas izmaksas daļēji tiek segtas no LNB budžeta, kas nodrošina LNB iekšējo projektu realizāciju ar relatīvi nelielu ikgadēji nodigitalizētu grāmatu apjomu (mazāk nekā 100 grāmatu). Liela apjoma digitalizācija tiek veikta ERAF projektu ietvaros.

Plašāka informācija: Artūrs Žogla, LNB Digitālās bibliotēkas vadītājs. E-pasts: Arturs.Zogla@lnb.lv. Tālrunis: 67716007.